

*Preek van 8 september 2019
gehouden in de Bethlehemkerk in Papendrecht
door ds. Piet van Die*

EEN GOED VERHAAL

En de heer prees de oneerlijke rentmeester omdat hij slim had gehandeld. De kinderen van deze wereld gaan immers slimmer met elkaar om dan de kinderen van het licht. (Lucas 16,8)

De omgekeerde wereld

Het thema van deze landelijke startzondag is: *Een goed verhaal*. Maar daar kun je in dit geval wel een vraagteken bij zetten. Een goed verhaal? Een ráár verhaal zul je bedoelen!

In de gelijkenis van Jezus is de hoofdrol voor een frauderende onderdirecteur. Hij maakt zich schuldig aan mismanagement en zelfverrijking. Als het ontdekt wordt, krijgt hij ontslag. Maar in het geniep kiest hij een vluchtweg. Voor boeren die toeleverancier van het bedrijf zijn, en die nog niet weten dat hij ontslagen is, vernieuwt hij de contracten. De boeren winnen erbij. Daarmee benadeelt hij de bedrijfseigenaar nog meer! Maar het verhaal eindigt nota bene met een compliment van zijn meerdere. Het moet niet gekker worden!

Vier kenmerken

Een goed verhaal? Een ráár verhaal zul je bedoelen! Ja, deze gelijkenis van Jezus is wat minder bekend. Daarom valt het buitensporige einde op. Maar wie goed kijkt, ziet dat het zo gaat bij alle gelijkenissen.

De gelijkenissen van Jezus hebben altijd vier kenmerken: a) ze beginnen in het gewone leven ('Er was eens een vader met twee zonen', 'Er was eens een landeigenaar die dagarbeiders inhuurde', 'Een zaaier ging uit om te zaaien'). Maar b) de verhalen die gewoon beginnen, eindigen altijd met een buitensporig slot ('De zoon die zijn vermogen had verbrast, krijgt bij thuiskomst een feest dat zijn oppassende, hardwerkende broer nooit had gehad; dagloners die een uur gewerkt hadden, kregen net zoveel als zij die acht uur gezwoegd hadden; en het graan dat de zaaier oogstte was ongeloofwaardig veel). En dan zijn er nog deze twee kenmerken: c) zo'n verhaal is een beeld voor het Koninkrijk van God, maar d) je moet het willen zien.

Raad van Bestuur complimenteert

Dus: een gelijkenis begint gewoon, maar eindigt buitengewoon, en wil als geheel een beeld zijn voor Gods Koninkrijk, maar laat het op een indirecte manier zien. Nou, die kenmerken gaan zeker op voor ons verhaal. Het begint gewoon. Fraude komt immers overal voor. Je kunt het ook nu nog in de krant tegenkomen: 'Onderdirecteur ontslagen vanwege malversaties'. Maar dat de Raad van Bestuur die onderdirecteur (die er vervolgens ook nog eens met de klanten vandoor gaat) zou complimenteren: dat gelooft toch niemand?! Toch gaat het zo in dit verhaal. En net als met alle andere verhalen wil Jezus hiermee iets vertellen over de nieuwe wereld van God.

Apartheid

Maar wordt met dit verhaal niet recht gepraat wat krom is? Nee, want de onderdirecteur blijft 'oneerlijk' genoemd worden. Maar misschien wil het verhaal dit zeggen: uit iets wat slecht is, kan ook iets goeds komen.

Daarvoor neem ik jullie even mee naar het Zuid-Afrika van de vorige eeuw. De zwarte bevolking zucht onder de apartheid. Heel de wereld zet Zuid-Afrika onder druk. Maar lange tijd wil het grootste gedeelte van de blanke elite van geen wijken weten. Ze leeft in welstand. De beurs van Johannesburg doet het goed. Dat die economische voorspoed ten koste gaat van de zwarte bevolking, daarvan liggen niet veel zakenlieden wakker. En toch zullen zij een hoofdrol spelen bij de afschaffing van de apartheid.

Geen vrijwillige mentaliteitsverandering

De druk op Zuid-Afrika werd namelijk steeds groter. En ook van binnenuit nam de onrust toe. Tot op een zeker moment het hek van de dam ging. Wie haalden dat hek weg? Niet de politici, maar de zakenlieden van Johannesburg. Omdat ze ineens in gingen zien hoe verkeerd ze waren geweest? Welnee, ze dachten: Dit blijft niet goed gaan, en als het straks verkeerd gaat, zijn we al ons geld kwijt; laten we in het geheim gaan praten met het A.N.C. (de toen verboden politieke organisatie van de zwarte bevolking), dan valt er misschien nog iets te redden. Toen was het hek van de dam en uiteindelijk moest de politiek wel volgen.

Wat veroorzaakte de omwenteling? Niet een vrijwillige mentaliteitsverandering. Het was welbegrepen eigenbelang! Geen innemende eigenschap. Maar uit dat

welbegrepen en slimme eigenbelang kwam wel iets goeds voort. (Dat het A.N.C. zelf inmiddels net zo corrupt geworden is als de blanke elite van toen, laat ik nu even voor wat het is. Mijn punt is: uit iets dat op zichzelf egoïstisch is, kan iets goeds ontstaan.)

Kwaad wordt goed

Terug naar de onderdirecteur uit de gelijkenis. Wat voor goeds kwam er uit zijn egoïsme? Dit: vernieuwde relaties. Door in het geniep met toeleverende boeren nieuwe en gunstige contracten te sluiten, maakte hij nieuwe vrienden. Wie goed doet, goed ontmoet. Maar ook het beeld dat de boeren hadden van de eigenaar van het bedrijf moet erop vooruit zijn gegaan. Wisten zij veel dat de onderdirecteur ontslagen was? Ze dachten dat het beleid was van de eigenaar. Maar hoe kon die eigenaar de onderdirecteur hiervoor een compliment geven? Hij werd toch benadeeld? Ja kijk, daar gaat het verhaal dat zo gewoon begon, uit het spoor lopen. Maar de verhalen van Jezus zetten de wereld altijd op z'n kop. Want het Koninkrijk van God omvat wel het gewone leven, maar voert altijd naar een buitengewoon perspectief. In dit geval: op Gods grenzeloze goedheid. God zelf kent geen eigenbelang. Maar Zijn goedheid gaat zover dat Hij het eigenbelang van mensen (dat Hem vreemd is en dat Hij niet wil) nog wel wil en kan ombuigen voor wat Hij wel wil.

Zwart-wit?

Wij denken al snel zwart-wit: die is goed en die is slecht. Of-of-denken. Voorbeeld. Ik vind Bolsenaro, president van Brazilië, een nare man. Hij is homofoob, vrouwonvriendelijk en dat het Amazonewoud brandt, lijkt hem niets uit te maken. Hij is niet goed voor Gods wereld en al Gods kinderen. Dan kun je nog zo evangelisch zijn als je wilt (zoals hij zegt te zijn), maar krom is krom.

Maar sta ik daarmee aan de goede kant van de streep en hij niet? Dat is maar de vraag. Want je zag het de afgelopen weken gebeuren. De branden in de Amazone wekten de boosheid van de hele wereld. Er werd zelfs met sancties gedreigd. En dat lijkt te zorgen voor een omslag. Bolsenaro kiest eieren voor zijn geld. Hij lijkt iets te gaan doen aan de branden. Uit welbegrepen eigenbelang, want anders krijgt hij straks de schuld van een slechte economie. Maar ook uit eigenbelang kan iets goeds komen. Dat maakt van Bolsenaro nog geen voorbeeldig mens.

Maar wees voorzichtig met oordelen, leren we van de gelijkenis. Er valt meer binnen het Koninkrijk van God dan ons zwart-wit-denken ziet.

Tegenwoordigheid van geest

Wat was het sterke punt van de frauderende onderdirecteur? Hij was slim. Hij had 'tegenwoordigheid van geest'. Hij was alert. Hij wist het moment te benutten. Hij wist hoe laat het was en wat vervolgens te doen. Een pseudo-bekering misschien, maar uit zijn daden kwam iets goeds.

Jezus maakte hem tot een voorbeeld. En hij zette daar nog eens een dikke streep onder door te zeggen dat de kinderen van de wereld vaak slimmer zijn dan de kinderen van het licht. Met andere woorden: je kunt er nog wat van leren. Nee, Jezus zelf is niet van het of-of-denken. Goed en kwaad lopen soms verwarrend door elkaar. Wees daarom niet te snel in je oordelen. Gods Koninkrijk is royaler dan ons beperkte denken. Het rekent niet met vastgezette beelden, maar houdt rekening met er uit de voortgang der gebeurtenissen kan komen. En dan kan zelfs uit iets bedenkelijks iets goeds komen.

Er valt veel binnen

Dat is geen pleidooi voor frauderen. Het kwaad blijft bij de naam genoemd. Maar kwaad kan ten goede keren. Het is een patroon dat je in veel Bijbelverhalen tegen kunt komen. Daarom loopt er vaak een lichtend spoor in het donkerste verhaal: het spoor van Gods invloed.

De boodschap van de gelijkenis lijkt deze: schrijf nooit mensen af. De frauderende onderdirecteur, de zakenlieden van Johannesburg, Bolsenaro – in ieder mensenleven ligt de kiem van iets goeds. Ook al is het misschien zelfs eigenbelang dat het goede tot leven wekt. Oordeel niet te snel. Er valt meer binnen Gods Koninkrijk dan je voor mogelijk hield. Zelfs jij en ik vallen er binnen. Want is óns leven nou zo'n goed verhaal? Weten wij, als er een wending in ons leven nodig is, óók hoe laat het is? Ook wij modderen ons vaak maar wat door het leven. Veel breekt ook ons bij de handen af. Toch horen we bij Gods verhaal. Want je kunt nooit zo diep vallen, dat er niets meer met je te beginnen valt. Het leven komt van God, dwaalt vaak ver van God af, maar uiteindelijk zal alles bij God uitkomen. God zij dank. Wat een sterk verhaal!

Laten we onze levens ook in het komende jaar telkens weer afstemmen op dat grote en mooie verhaal. Dan trainen we ons zelf óók in 'tegenwoordigheid van geest' en schrijven we zelf verder aan Gods goede verhaal.